

ТЕРРОРИЗМООС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ АЖИЛЛАГААН ДАХЬ ТЕРРОРИСТ ЗАН БАЙДАЛ СУДЛАЛЫН ТҮҮХЭН ХӨГЖИЛ

Г.Насантогтох
Хууль зүйн магистр

Товч агуулга: Террорист зан байдал судлалын шинжлэх ухааны үндэслэлийг тодорхойлж, терроризмоос урьдчилан сэргийлэх ажиллагаанд террорист зан байдал судлалыг ашиглаж байгаа туршлагын талаар дурдсан.

Түлхүүр үг: Терроризм, террорист, террорист зан байдал, урьдчилан сэргийлэх ажиллагаа, профайлинг.

Удиртгал

Терроризм нь улс төрийн стратегийн нэгд тооцогддог улс төрийн аливаа зорилгод хүрэх рационал хэрэгсэл бөгөөд энэ ч үүднээс террористуудын нийгэмд айдас, заналхийлэл төрүүлэх гол сэдэл нь олон нийтийн анхаарлыг татах явдал байдаг. Харин зарим эрдэмтдийн үзэж буйгаар терроризм бол улс төрийн тодорхой санаа зорилгогүй сэтгэцийн эмгэгтэй этгээдийн эсхүл аливаа төрлийн хатуу итгэл үнэмшилтэй бөгөөд *эмгэгт нарциссизм* мэтийн сэтгэл зүйн онцлог бүхий нийгэмд аюултай этгээдүүдийн оршихуйн төлөөлөл юм. Аль ч тохиолдолд терроризмын нийгэм учруулах аюул занал, хор хөнөөлийг урьдчилан тогтоох, хохирлыг бууруулах, түүнээс сэргийлэх арга ажиллагааг боловсруулах нь дэлхий дахины терроризмын эсрэг зарласан дайны (*War on Terror*) цөм юм. Иймд терроризмоос урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн үр дүнтэй, нарийн төлөвлөгдсөн аюулгүйн тогтолцоог бий болгохын тулд олон жилийн турш зохистой удирдлага дор шинжлэх ухаанч арга хэрэгслээр цуглуулж, бэлтгэсэн сэтгэлзүйн онцлог дүр төрхийг бий болгох хэрэгцээ шаардлага нь энэхүү салбар судлалын үндэс байв. *“Террорист профайлинг”* буюу террорист зан байдал судлалын арга зүйн үндсэн зорилго нь энгийнээс террорист этгээд болон энгийн иргэн хоорондын ялгааг зааглан тогтоох явдал юм. Терроризмын эсрэг хийсэн олон жилийн тэмцлийн явцад эрдэмтэд эдгээр хоёр бүлгийг хооронд нь ялгах олон төрлийн оролдлого хийсэн байдгаас тэдгээрийн хоорондын ялгааг сэтгэл зүй, нийгэм-эдийн засаг, бие махбод болоод арьс өнгөний хүрээнд судлан тогтоох хандлага хамгийн түгээмэл дэлгэрсэн байв.

XX зуунд террорист профайлинг буюу террорист зан байдал судлалын чиглэлээр эрдэмтэд олон жилийн турш арьсны өнгө, нас, хүйс, сэтгэл зүй – эмгэг судлал болон нийгэм-эдийн засгийн олон талт судалгаа боловсруулж энэ салбарын судалгааны тэргүүлэх параметруудийг тогтоосон. Харамсалтай нь, дээр дурдсан аргууд нь эмпирик болон прагматик түвшинд төдийлөн бие даасан судалгааны объект болж чаддаггүй бөгөөд терроризмтой хийх бодит тэмцэлд үр дүн муутай гэж үнэлэгдэх нь бий. Энэ чиглэлд хийгдэж буй судалгааны дийлэнх нь цөөн тооны хүмүүст эсхүл түр зуурын үзэгдэлд суурилан, жижиг хүрээг хамарсан, дотоод болон гадаад хүчин зүйлсээс хэт хамааралтай бөгөөд цаашлаад практик хэрэглээнд бүрэн нэвтрээгүй зэрэг нь эдгээр аргуудын шүүмжлэгдэх гол шалтгаан болдог байна.

Иймд энэхүү судалгааны ажлын тэргүүлэх зорилт нь *“Террорист профайлинг”* буюу террорист бие хүн судлалын шинжлэх ухаанд анхлан нэвтэрсэн үеэс өнөөдрийг хүртэлх хувьсалд түүхчилсэн анализ хийж, орчин цагт хүн төрөлхтний нүүр тулаад буй терроризмын гамшигт хэр үр нөлөөтэй, хэрэгцээтэй байх талаар шинжлэх ухаанч үнэлэлт, дүгнэлт хийхэд оршино.

Энэхүү судалгааг шинжлэх ухааны аргууд болох түүхчлэх, ерөнхий түүврийн аргуудыг ашигласан ба гол төлөв оюун дүгнэлтийн дедуктив, индуктив аргуудыг ашигласан болно. Ингэхдээ, энэхүү террорист профайлинг арга зүйн уг үндэс хаанаас эхлэлтэй болох? Судалгааны арга хэрэгсэл болохын хувьд түүний түүхэн ололт, нээлт болоод алдаа, төөрөгдөл юу байсан бэ? Энэхүү бие хүн, зан байдал төвтэй терроризмтой тэмцэх арга хэрэгсэл нь өнөө цагийн хэрэгцээ шаардлагад нийцэх эсэх? зэрэг нь судалгааны цөм асуултуудад хариулах замаар судалгааны

дүгнэлт хэсэгт энэхүү терроризмтой хийх тэмцэлд бие хүн, түүний зан төрх судлалын арга зүйн хэрэгцээ, шаардлагыг нэгтгэн дүгнэсэн болно.

Террорист зан байдал судлалын шинжлэх ухааны үндэс

Орчин цагийн террорист бие хүнийг илрүүлэх ажил нь 2001 оны 9 дүгээр сарын 11-ний өдрийн террорист халдлагын дараах үед ахин сэргэлтээ авсан урт удаан үйл явц байсан. Үүнээс өмнө 1970, 1980-аад оны үед олон сэтгэл судлаач, социологич, улс төр судлаач, олон улсын аюулгүй байдлын эрдэмтэн судлаачид янз бүрийн параметруудад системтэй профайлыг бий болгохын тулд террористуудын мэдээллийг цэгцтэйгээр бүртгэхийг эрэлхийлж байсан.

Нийгэмд өөрсдийн улс төрийн үзэл суртал, нөлөөллийг тархаах зорилгоор байлдаж, эцэстээ үхэж буй жишээг хувь хүнд ирэх ашиг тусынх нь хувьд авч үзвэл ойлгоход бэрх хэдий ч тэдний уг үйлдэлдээ хандаж буй сэтгэхүй болон тэдгээрийг залгамжлан үлдэгчдийн хооронд буй рационал холбоосоос харвал хамгийн үр дүнтэй стратеги бол бусдын үйлдлийг үнэ төлбөргүй ашиглах явдал юм. Улс төр судлаач Дэвид Ч.Рапопорт (1999) шашны итгэл үнэмшил, номлол зэрэг бүлгийн түвшний ёс суртахууны үүрэг хариуцлага нь тэдэнд хөндөшгүй ариун үнэт зүйлийг бий болгох замаар хамтын ажиллагааны хэм хэмжээг бэхжүүлдэг хэмээн үздэг.¹⁹ Дээрх хөндөшгүй ариун байдлын талаарх таамаглалуудын нийгмийн гэрээнээс ялгаатай нь тэдгээрийг бүрэн илэрхийлж, дүн шинжилгээ хийх боломжгүй байдаг. Учир нь тэдгээр нь арга зүйн тооцооллоор хүрэх боломжгүй ёс суртахууны зохистой байдлын логикийг агуулсан байдаг.

Алан хядагч бүлэглэлүүд үргэлж мадрасуудаас²⁰ төрөн гардаггүй бөгөөд үүний учир нь ихэнх мадрас нь дайсагнагч орнуудад амжилттай ажиллагаа явуулахад шаардлагатай нийгэм, хэл шинжлэл, техникийн ур чадвар дутмаг нийгмийн ядуу хэсэгт үйлчилдэг. Лалын шашинт амиа золиослогч болон бусад Жихадистуудын²¹ тохиолдлуудыг судалж үзэхэд цөөхөн хүн уламжлалт шашны боловсрол эзэмшсэн болох нь харагддаг. Үнэн хэрэгтээ, бие даасан судалгаагаар Аль-Каидагийн гишүүд болон хамтран ажиллагсдын дийлэнх нь коллежид суралцдаг, сонгосон мэргэжлийн чиглэл нь ихэвчлэн шашнаас ангид шинжлэх ухаан төвтэй байсан бөгөөд Аль-Каидагийн гишүүд дунд инженер, эмнэлгийн эмч нар бол хамгийн түгээмэл таарах мэргэжил гэдгийг цохон дурдсан байна²². Түүнчлэн томоохон террорист халдлагууд болон амиа золиослогчдын хэргийн оролцуулан хийсэн дүн шинжилгээгээр дээрх халдлагад оролцогчдын дийлэнх нь Хадис²³ болон Коран судрын талаарх цэгцэрсэн мэдлэггүй үедээ, цаашлаад ихэвчлэн өсвөр насныхаа сүүл үе эсхүл хорь гаруйхан насандаа радикал Исламд орсон болохыг харуулдаг байна.

Түүнээс гадна шашны үнэт зүйл тулгууртай алан хядах сэдэл нь хэн террорист болохыг урьдчилан таамаглах ажилд төдийлөн нөлөөтэй үзүүлэлт болж чаддаггүй байхад найз нөхөд, гэр бүлийн хүрээлэл, хөдөлмөр эрхлэлт, гадаад улс орнуудын хөндлөнгийн оролцоо, үндэсний ичгүүр доромжлол зэрэг бусад хүчин зүйлүүд нь хамаагүй илүү үр нөлөөтэй байдаг байна²⁴. Жишээлбэл, Палестинчуудын дунд амиа золиослох халдлагыг дэмжих хандлага болон шашны сүсэг бишрэл хооронд аливаа хэлбэрийн харилцан хамаарал байхгүй хэмээн Жереми Жинжэс болон Скот Атран тэргүүтнээ судлаачид үзсэн байдаг. Гэсэн хэдий ч энэ нь

¹⁹ Jeremy Ginges, Scott Atran et al. "Psychology Out of the Laboratory the Challenge of Violent Extremism" Michigan (online), 8 Aug. 2011. p. 4. Available from: https://www.researchgate.net/publication/312511111_Psychology_Out_of_the_Laboratory_The_Challenge_of_Violent_Extremism

²⁰ Араб хэлний "Madrasah" буюу "сургууль" нь Исламын шашны сургууль бөгөөд Талибанчуудын олонх нь Саудын Арабаас эхтэй Исламын шашны хатуу чанд бөгөөд ширүүн хэлбэр болох Ваххабизмыг заадаг Пакистан дахь мадрасуудад боловсрол эзэмшсэн хэмээн үздэг.

²¹ "Jihad" нь Араб хэлнээ тэмцэл, хүчин чармайлт гэсэн утгыг илэрхийлдэг бөгөөд этгээд радикал Исламын шашинт амиа хорлогчид нь голдуу ижил шүтлэгтнүүдийнхээ эсрэг чиглэсэн шинжтэй байдаг.

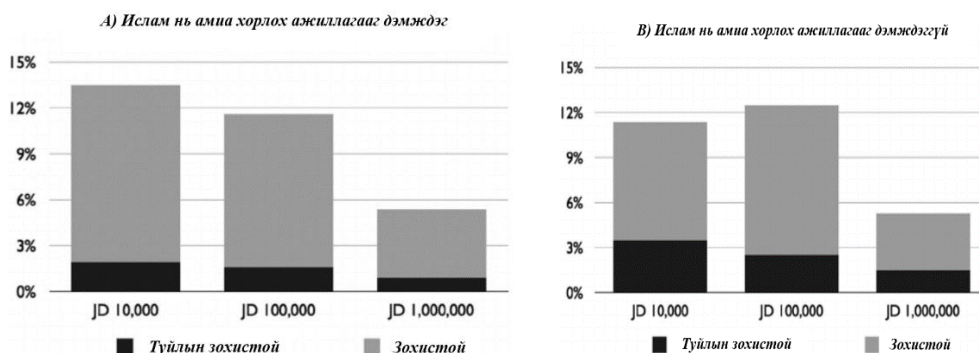
²² Мөн талд.

²³ "Hadith" буюу Бошиглогч Мухаммедын өдөр тутмын айлдваруудыг агуулсан уламжлалт түүвэр нь Коран судраас гадна Мусульманчуудын шашны хууль, ёс суртахууны хэм хэмжээний гол эх сурвалж болдог.

²⁴ Мөн талд.

Мусульман жихадистуудын зан байдал нь тэдний шашны итгэл үнэмшилтэй ямар ч холбоогүй гэсэн үг биш юм.

Нэгэн тодорхой зураглал харуулахад, амиа хорлогчдын ар гэрийнхэн өөрт учирсан гарз хохирлоо санхүүгийн хувьд нөхөн төлүүлэх нь зүй зохистой эсэх талаар 2005 онд Палестины баруун эрэг, Газын зурваст оршин суугчид дунд үйл явдал болон хувь хүний зохиомол таамаглал бий болгон, нэг гэр бүлийн нөхөн төлбөрт шаардагдах мөнгөн дүнг өөр хоорондоо ялгаатай дурын хэмжээгээр тогтоон судалгаа явуулсан байдаг. Судалгааны үр дүнг хураангуйлбал, судалгаанд оролцогчид нөхөн төлбөр байх зүй зохисгүй бөгөөд түүний хэмжээ ихсэх нь нөхөн төлбөрийг улам ч хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй болгож байна гэсэн үр дүн гарсан байна. Доорх зурагт А) Амиа золиосолсон хүмүүсийн ар гэрт өгөх нөхөн төлбөрийн хэмжээнээс хамаарч энэ нь хүлээн зөвшөөрч болохоор бөгөөд Ислам нь амиа хорлох ажиллагааг дэмждэг гэж үзсэн болон В) Ислам нь амиа хорлох ажиллагааг дэмждэггүй хэмээн үзсэн хүмүүсийн хувь хэмжээг графикаар харуулсныг хуваалцаж байна²⁵. /График А, В/

(JD – 10,000, 100,000, эсхүл 1,000,000 Иорданы динар; буюу ойролцоогоор \$14,000, \$140,000, \$1,400,000 нэрлэсэн дүнгээр)

Өөрөөр хэлбэл, судлаачид дунд түгээмэл дэлгэрээд буй “Зардал болон үр ашиг”-н тооцооны үр дүнд хүмүүс өөрийн ашиг сонирхлыг рационал байдлаар дүгнэж, эцэстээ олонх нь террорист болох сонголт хийдэг хэмээн үзэх хандлага нь хүчирхийлэл болон өөрийгөө золиослох замаар бий болгосон нийгмийн айдас түгшүүрийг ашиглан хийж буй улс төрийн үйл ажиллагааг ойлгох суурийг төдийлөн хангалттай бүрдүүлдэггүй болох нь харагдаж байна. Сүүлийн үеийн судалгааны чиг хандлагыг харахад хоёр зүйлийн хооронд мөргөлдөөн гарахад тооцоолсон боломжоос илүүтэй өөрийн болон бүлгийн үнэт зүйл, үзэл баримтлал нь дагуу хийж буй хүмүүсийн зарчмын үйлдлийг судлан таних хэрэгцээ шаардлага үүсээд байна.

1.1. Гэмт хэрэгтэн бие хүн судлал террорист зан байдал судлалын үндэс болох нь

Гэмт хэрэгтэн бие хүн судлалын асуудлаар криминологич, сэтгэл судлаач Ричард Н.Кочисын үзсэнээр “профайл”-ыг тодорхойлох нийтээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн, оновчтой нэр томьёо хараахан байдаггүй. Учир нь “профайл” үүсгэх буюу аливаа этгээдийн тодорхой зан төлөв, гадаад шинж, нийгэм-эдийн засаг, сэтгэл зүйн онцлог цаашлаад биеийн хэлэмж, халдлагын арга хэрэгсэл зэрэг судалгааны олон талт хувьсагчуудыг нэгтгэсэн арга зүйн оновчтой нэршил олох нь тийм ч амар биш бөгөөд судлаач, эрдэмтэд өнөөг хүртэл энэхүү нэр томьёог өөр өөрийн судалгааны цар хүрээ, онцлогт тааруулан өөр өөрөөр орчуулан хэрэглэсээр ирсэн.

Цуврал алуурчин, хүчингийн гэмт хэрэг үйлдэгчдийг янз бүрийн дүрд баривчлах тодорхой үүрэг гүйцэтгэдэг байсан XIX зууны уран зохиолын гарал үүслийг олж харж болно. "Орчин үеийн профайлыг 1960-аад оны сүүлээр Нью-Йорк хотод бөмбөгдөгчийг амжилттай дүрсэлсэн сэтгэцийн эмч Жеймс Брюсселийн

²⁵ Тэнд., ху. 5

бүтээлүүдтэй холбож болно." Брюсселийн ашигласан арга нь хоёр үе шаттай үйл явцыг хамарсан: нэгдүгээрт, тэрээр бөмбөгдөгч этгээдийн цагдаад өгсөн захидал, шаардлагын дүн шинжилгээг багтаасан бөмбөгдөгч этгээдийн талаарх бүх мэдээллийг судалжээ. Хоёрдугаарт, тэрээр Нью-Йорк хотод халдлага үйлдэхэд бөмбөгдөгч этгээдийн ашигласан аргуудыг судалж үзсэн.

Зарим судлаачид гэмт хэрэгтэн бие хүн судлалын үндсийг 19-р зууны үеийн утга зохиолын салбараас үүсэлтэй гэж үздэг бол орчин үеийн бие хүн судлал, хувь хүний зан байдал тодорхойлох арга хэрэгслийг 1960-аад оны сүүлээр Нью-Йорк хотод бөмбөгдөгчийг амжилттай дүрсэлсэн сэтгэцийн эмч Жеймс Брюсселийн бүтээлүүдтэй холбож болно.

Брюсселийн ашигласан арга нь хоёр үе шатнаас бүрддэг: нэгдүгээрт, тэрээр бөмбөгдөгч этгээдийн цагдаад өгсөн захидал, шаардлагад дүн шинжилгээ хийн бөмбөгдөгч этгээдийн талаархи хамааралтай бүхий л мэдээллийг судалжээ. Хоёрдугаарт, тэрээр Нью-Йорк хотод халдлага үйлдэхэд бөмбөгдөгч этгээдийн ашигласан халдлагын арга хэрэгслийг судалж үзсэн. Түүний гаргасан тодорхойлолт нь цагдаа нарт үл мэдэгдэх гэмт хэрэгтний боломжит хувийн зан төлөв, дүр төрхөд анхаарлаа төвлөрүүлж, мөрдөн байцаалтаа зохион байгуулах боломжийг олгосон.

Террорист профайлинг” буюу террорист зан байдал судлалын салбар, төрөл

1.2. Террорист зан байдал судлал дахь арьс өнгө/угсаатан зүйн нөлөө

Уламжлалт гэмт хэрэгтэн бие хүн судлал нь хууль сахиулах алба хаагчид урьд нь гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдүүдийн хувийн хэрэгт тулгуурлан тэдний хоорондын нийтлэг шинжийг дүрслэн гаргаж, түүнийгээ гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт этгээдийг олж тогтоох ажиллагаанд ашиглах болсон. Энэхүү алба хаагчид болон олон нийт дунд дэлгэрсэн дүрслэлд гэмт хэрэгтний бие махбодын дүрслэл, зан үйлийн хэвшмэл шинжүүд, нийгэм болон гэмт хэрэг хоорондын холбоос зэргийг багтаасан байдаг. Гэвч түүнээс ч өмнө Дэлхийн II дайны үед АНУ-ын Засгийн газар болон түүний иргэдийн Япончууд, Япон гаралтай Америкчуудын эсрэг сөрөг харьцаа даамжирч гаднын хүн буюу дайсагнагч этгээд гэх арьс өнгөний хэвшмэл ойлголтыг нийгэмд бий болгосноос аливаа бие хүнийг арьс өнгөөр нь ялган зан байдлыг нь тодорхойлох үзэл баримтлалын үндэс тавигдсан гэж үздэг.

Цаашлаад 1980-1990-ээд оноос эхлэн энэхүү гэмт хэрэгтэн бие хүн судлалын чиг хандлага нь хурдацтайгаар хувьсаж арьс өнгөний болоод угсаатан зүй тулгууртай бие хүн судлал нь хууль сахиулагч нар болоод нийт хүн ам дунд хурдацтайгаар газар авч эхэлсэн. Үүний тод жишээ нь, АНУ-ын 40 дэх Ерөнхийлөгч Рональд Рейганы эхлүүлсэн хар тамхины эсрэг дайн цагдаагийн ажилтнуудыг хар тамхи ихээр худалдаалагдаж буй дүүргүүдэд хяналтаа чангатгахад хүргэсэн бөгөөд харамсалтай нь тэдгээр дүүргүүд нь Кавказаас өөр бусад цөөнх үндэстнүүд илүүтэй суурьшсан болж таарсан юм²⁶. 1990 оны сүүл гэхэд хууль сахиулагчдын арьс өнгө болон үндэс угсааг гэмт этгээдийг тогтоох гол хүчин зүйл болгон ашиглах явдал нь ихээхэн маргаан дагуулах болсон бөгөөд энэ дагуу гаргасан шийдвэр бүр эрсдэл дагуулах болсон. Тухайлбал, хууль сахиулах алба хаагчдын Африк болон Испани гаралтай Америкчууд руу чиглэсэн шударга бус хандлагын²⁷ улмаас цагдаа, хууль сахиулагчдад үл итгэх байдал иргэдийн дунд дэлгэрсэн.

Түүнчлэн, терроризм судлалын хүрээнд нас болоод улс төрийн харьяаллыг хувь хүнд нөлөөлөгч хүчин зүйлд тооцон арьс өнгөөр ялган дүрсэлж, зан төрхийг

²⁶ Amanda L. Smith and Susan E. Mason, "The age of racial profiling in the context of terrorism", 2016. p.75. Available from:

<https://core.ac.uk/download/pdf/215399787.pdf>

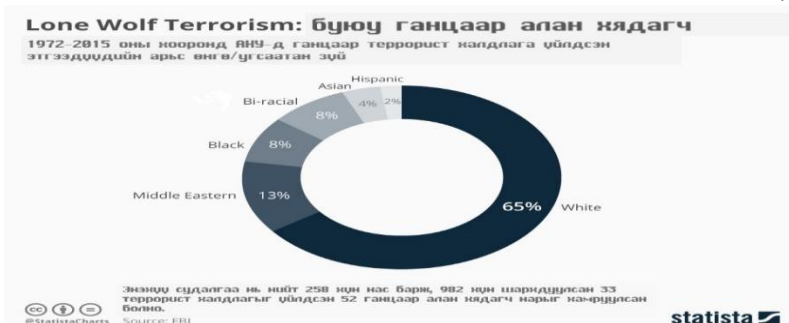
²⁷ Сүүлд "Driving while black" хэмээн алдаршсан иргэний эрхийн маргаан нь АНУ-ын Мичиган муж дахь замын цагдаа нар жолоо барьж буй Латин болон Африк гаралтай америкчуудыг тодорхой үндэслэлгүйгээр зогсоон шалгаж ялгаварлан гадуурхах явдлаас эхэлсэн ба Америкийн Иргэний эрх чөлөөний холбоо /ACLU/-с 1999 онд Мэриленд мужид явуулсан судалгаагаар нийт цагдаад зогсоон шалгагдсан жолоочдын 72% нь Африк гаралтай америк жолооч нар байсан хэдий ч, тэд нийт жолоочдын ердөө 14%-ийг эзэлдэг болох нь тогтоогджээ.

тодорхойлох ажилд нэмэлтээр ашиглах болсон. Өнөөгийн сэтгэл судлал, улс төр судлал, социологи, криминологи, эрүүгийн эрх зүйн салбарын судалгаа, бүтээлүүдэд тулгуурлан Ойрхи-Дорнодоос гаралтай алан хядагч болох магадлалтай хүмүүсийн нийтлэг хэв шинж нь залуухан насанд хүрэгчидтэй харьцуулахад ахмад настнууд дунд, түүнчлэн өөрийгөө либерал үзэлтэй гэж тодорхойлсон хүмүүстэй харьцуулахад консерватив үзэл бодолтой гэж тодорхойлсон хүмүүсийн дунд илүү түгээмэл байдаг гэсэн зан байдлын таамаглал дэвшүүлсэн байдаг. /Смит ба Мейсон, 2016, х77/

Нортумбриягийн их сургуулийн профессор Жонатан Рэй өөрийн бүтээлдээ “Террорист бие хүний зан байдлыг тодорхойлох хамгийн зүй бус бөгөөд хамгийн бүдүүлэг арга бол арьс өнгөний байдалд үндэслэн гэмт этгээдийг илрүүлэх явдал юм” хэмээсэн байдаг. Энгийн дээр арьс өнгөөр ялган тодорхойлох хандлага нь тодорхой нэг төрлийн үндэстэн бусдаасаа илүүтэй террорист үйлдэл хийх магадлал өндөртэй байдаг гэсэн логикт итгэсэн явдал юм. Энэ ч утгаараа тэрхүү харь буюу дайсагнагч үндэстэн нь хүн ам зүйн хувьд байнгын анхаарал, хяналтад байх шаардлагатай хэмээн үздэг. АНУ-д болсон 9-р сарын 11-ний халдлагын дараа арьс өнгөөр ялган дүрслэх явдал нь болзошгүй террористуудыг илрүүлэх ашигтай систем болон сэргэж, олон орны хилийн аюулгүй байдлын агентлагууд, тэр дундаа АНУ-д голлон хэрэгжсэн. Нью-Йоркийн хуулийн их сургуулийн профессор Стивен Ж.Эллманн өөрийн бүтээлдээ “Үндэс угсаа тэргүүтэй харьцуулж болохуйц хүчин зүйлсийн үндсэн дээр аливаа этгээдийн зан төлөвийг дүрслэн тодорхойлох нь ямар ч тохиолдолд ялгаварлан гадуурхаж буй явдал бөгөөд тэнэглэл юм. Арабууд болон Лалын шашинтнууд-өнөө үед Америк улсад зонхилох ялгаварлан гадуурхах явдлын хамгийн тод хоёр бай... гэвч дийлэнх нь терроризмтой ямар ч холбоогүй энгийн иргэд байдаг. Ингэж биднийг гэмгүй хүмүүсийг хардаж байх хооронд Арабаас өөр гаралтай хүмүүс Аль-Кайда дахь манай дайснуудтай нэгдсэн нь маргаангүй”²⁸ гэж бичсэн.

АНУ-ын Холбооны Мөрдөх товчооноос 1972-2015 онд террорист халдлага үйлдсэн “Ганцаар алан хядагчдын арьс өнгө/угсаатан зүйн байдал”-ын судалгааг гаргасан ба тэдний дийлэх нь АНУ-ын иргэншилтэй, тэнд төрсөн ганц бие хүмүүс байсан байна.²⁹

/График №1/

Өнөөгийн олон улсын террористуудын дийлэнх нь Араб эсвэл Исламын шашинтай байгаа нь үнэн боловч үүнтэй дүйцэхүйц үлдсэн хэсэг нь өөр бусад үндэстнээс бүрдэж байгаа гэдгийг үл тоомсорлож болохгүй. Жишээ нь, Америкийн түүхэн дэх хамгийн их үхэл дагуулсан хоёр дахь террорист болох Тимоти МакВей Америкийн иргэншилтэй цагаан арьстан байсан байдаг. Мөн Их Британийн үйлдэгдсэн террорист халдлагын ихэнхийг цагаан арьст бүгд найрамдах намын тэрс үзэлтнүүд зохион байгуулж, гүйцэтгэсэн байдаг. Цаашлаад, 1972 онд Тель-Авив дахь Лод нисэх онгоцны буудалд Палестиныг чөлөөлөх ардын фронт (PFLP)-н нэрийн өмнөөс аллага үйлдсэн Японы Улаан арми (JRA) /Жонатан Рэй, 2012, ху. 65/ зэргээс харахад олон улсын террорист байгууллагууд энэхүү хэвшмэл ойлголтоор

²⁸ Jonathan Rae, “Will it Ever be Possible to Profile the Terrorist?”, Scotland, 2012, p. 65. Available from: <https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/3986/380-947-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

²⁹ <https://www.statista.com/chart/19968/the-race-ethnicity-of-lone-offender-terrorists/>

далимдуулан хүлээгдэж буй үйл ажиллагааныхаа талбайгаас гадуур гэж үзсэн байруу халдлага үйлдэх замаар өөрийн зорилгод ойртох болсон. Иймээс ч профессор Жонатан Рэй террористыг тодорхойлох гол хүчин зүйл бол түүний арьсны өнгөнд найдах биш бөгөөд энэ нь хэзээ ч терроризмын эсрэг үр дүнтэй арга хэмжээ авах бодит шийдэл болж чадахгүй гэж үзсэн.

1.3. Террорист зан байдал ба тэдгээрийн хүйсээс хамаарах онцлог хүчин зүйл

Террористуудын дүр төрхийг тодорхойлоход ашигладаг өөр нэг өөрчлөгдөшгүй хэмжигдэхүүн бол биологийн хүйс юм. 2002 онд Сингапурт баривчлагдсан Жема Исламиягийн 21 алан хядагчдын нэгэн адил 9 дүгээр сарын 11-ний өдрийн халдлагыг үйлдсэн 19 алан хядагч бүгд эрэгтэй байсан гэж жендэрийн мэдээллийг дэмжигчид үзсэн байна. Гэсэн ч эрэгтэй алан хядагчид давамгайлж байгааг хэт дэвэргэн үзэж болохгүй. Хэдий тооны хувьд давуу талтай ч профессор Рассел, Миллер нар эр хүн төвтэй энгийн профайлыг ашиглахдаа сэрэмжтэй байхыг зөвлөдөг. Учир нь: “Эмэгтэй террористууд аюулгүй байдлын ажилтнуудын хардлагыг давахдаа илүү чадварлаг байдаг. Үүний үр дүнд тэд өөрсдийгөө эхнэр эсвэл эхийн дүрээр эрэгтэйчүүдэд хязгаартай газрууд руу орох боломжтой байдаг” /Жонатан Рэй, 2012, х66/.

Сүүлийн жилүүдэд эмэгтэй алан хядагчдыг элсүүлэх хандлага олон улсын хэд хэдэн террорист бүлэглэлүүд дунд дэлгэрээд байгаа бөгөөд энэ дундаа эмэгтэйчүүдийг амиа золиослогчоор элсүүлсэн Ясир Арафатын Фатах /Yasser Arafat's Fatah/ бүлэглэлтэй холбоотон болох Аль-Акса шашны амиа золиослогчдын бригад /Al-Aqsa Martyr's Brigade/ нь Палестины тусгаар тогтнолын төлөө тэмцэж буй эмэгтэйчүүдийг оролцуулахыг зөвшөөрдөг анхны шашингүй бүлэг юм.

Конгрессын номын сангийн холбооны судалгааны хэлтсийн судлаач Рэкс А.Хадсоны олсноор Латин Америкийн хот суурин газрууд дахь олон тооны террорист ажиллагаанд эмэгтэйчүүд чухал үүрэг гүйцэтгэжээ. Латин Америкийн хамгийн аюултай эмэгтэй террористуудын тоонд Сандинист Дора Мария Теллез; Фарабундо Марти Үндэсний чөлөөлөх фронтын Ана Мария; Монтонеросын Норма Эстер Аrostито; 1980 онд Богота дахь Доминиканы Элчин сайдын яам, 1985 онд Колумбын Хууль зүйн ордныг булаан авах ажиллагаан дахь М-19-ийн оролцоо зэрэг нь ихээхэн хэсгийг эзэлдэг байна. Тэрээр “Хууль зүйн ордныг бүслэх үеэр эмэгтэй террористууд хамгийн ширүүн тэмцэгчдийн нэг байсан” тухай өөрийн 1999 онд гаргасан “Терроризмын социологи ба сэтгэл судлалын асуудал: Хэн, яагаад террорист болдог вэ?” бүтээлдээ цохон тэмдэглэсэн байдаг. Тус халдлагад Дээд шүүхийн 11 шүүгч, Колумбын 48 цэрэг амь үрэгдэж, хууль зүйн ордон бүхэлдээ галд шатжээ. Бусад орны алдартай эмэгтэй террористуудын тоонд Японы Улаан арми (JRA)-ийн Фусако Шигенобу; Палестиныг чөлөөлөх ардын фронт (PFLP)-ын Лейла Халид; Ирландын Бүгд найрамдах армийн Үхлийн эгч дүүс; Улаан армийн фракцийн Гудрун Энссин, Сюзанна Альбрехт; болон Баадер-Мейнхоф /Baader-Meinhof/-ын Улрике Майнхоф нар нэрлэгддэг байна. Үнэн хэрэгтээ, Баадер-Мейнхоффын бүлэглэлийн 60% нь, түүнчлэн Роте Зора хэмээх зэвсэгт феминист бүлэглэл бүхэлдээ эмэгтэйчүүдээс бүрддэг байв.³⁰

Угсаа гарал үүслийн нэгэн адил хүйсийг террорист бие хүн тодорхойлох ажиллагаанд зонхилох хүчин зүйл болгон ашиглахад террорист бие хүний талаарх хэт ерөнхий ойлголтын эсрэг бусад шинжлэх ухааны тайлбаруудын нөлөө ихээхэн хамааралтай. Өөрөөр хэлбэл, террористуудын зан үйлийг илүү тодорхой харуулсан өөр өөр хувьсагчуудыг ашиглан үр дүнтэй террорист профайлыг бий болгох хэрэгтэй байгаа бөгөөд ингэснээр терроризмын дараа дараачийн давлагаанд элсэгчдийн тоог бодитоор бууруулах боломж бүрдэх юм.

³⁰ Rex A.Hudson, “The Sociology and Psychology of Terrorism: Who becomes a Terrorist and why?”, Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C., 1999, p. 52. Available from: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA442836.pdf>

1.4. *Террорист зан байдал ба тэдгээрийн наснаас хамаарах онцлог хүчин зүйл*

Террористуудын дүр төрхийг тодорхойлоход ашиглагддаг олон төрлийн хувьсагч дундаас хүн амыг насаар нь ангилан бүлэглэж тэр дундаас алан хядагчдыг нэрлэн заах оролдлого хамгийн хүнд нь байв. Хэдийгээр энэ төрлөөр хийгдсэн судалгаанууд үр дүнгийн хувьд давхцан огтлолцох боломжтой ч тэдгээрийн нийлбэрт террорист халдлага үйлдэгчийн насны дундаж хувилбарыг заах нь бараг боломжгүй. Тодруулбал, алан хядагчдын дийлэнх нь хорин нас хүрээд байгаа ч хэд хэдэн террорист бүлэглэлийн дундаж нас үүнээс нэлээд доогуур байна. Судлаач А.Хадсон Тамил Эиламын чөлөөлөх барууд (LTTE)-д 16-17 насны олон гишүүд, түүгээр ч зогсохгүй өсвөр насныхан байсан талаар судалгаандаа дурдсан байдаг³¹. Нөгөө талаар террорист байгууллагуудын удирдлагын шатлал нь нийт гишүүдийнхээ дундаж наснаас илт өндөр байдаг. Осама бин Ладен, Карлос Маригелла нар алагдахдаа 50 гаруй настай байсан нь үүний нэгэн жишээ бөгөөд Аль-Каидагийн шинэ толгойлогч Айман аль-Завахири өдгөө 70 настай.

Түүнчлэн, Холбооны Мөрдөх товчооноос 2001 онд хамгийн их эрэн сурвалжлагдаж буй террористуудын жагсаалтыг гаргахад жагсаалтад орсон 22 хүний дундаж нас 37 настай байжээ. Энэ олон янз байдлыг харгалзан үзэхэд нас бол болзошгүй террористуудын профайлыг тодорхойлоход бэрхшээлтэй хэмжүүр болох нь тодорхой байна. Иймд гэмт хэрэгтнүүдийг эрэн сурвалжлах ажлын хүрээнд эргүүлийн цагдаа нар хар арьст залуу эрэгтэйчүүдийг голлон эрэн сурвалжлах зэргээр арьсны өнгө, нас, хүйсийн мэдээлэлд хэт найдах нь өрөөсгөл бөгөөд үндсэн хуульд харш бүтцийн алагчлал хэмээн буруушааж байгааг энд тэмдэглэх нь зүйтэй.

1.5. *Террорист зан байдал судлал дахь нийгэм-эдийн засгийн хүчин зүйлийн хамаарал /Socioeconomic Profiling/*

Энэ төрлийн террорист бие хүн судлалын төрөл нь аливаа этгээдийн террорист үйл ажиллагаа явуулах хүсэл эрмэлзлийг тухайн хүний нийгмийн байдал, боловсрол, амьжиргаа, гэр бүлийн байдал зэрэг бусад хүчин зүйлсийн талаарх мэдээллээр дамжуулан тогтоож болно гэсэн үндэслэлд тулгуурладаг. Десмонд Туту, Өмнөд Солонгосын Ерөнхийлөгч Ким Дэ Жон тэргүүтэй дэлхийн удирдагчдын дунд тархсан нийтлэг ойлголт бол “Терроризмын гол цөм нь ядуурал юм” хэмээгддэг бөгөөд Далай лам, Нобелийн шагналт Эли Визель нарын дэмждэгээр “*боловсрол нь терроризмыг бууруулдаг*” гэж үздэг.

Эдгээр ерөнхий таамаглал нь бодит ертөнцийн судалгаатай үргэлж холбоотой байдаггүй. Энэхүү үл нийцлийн жишээг Рассел, Миллер нарын 1966 оноос хойшх 10 жилд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байсан 18 өөр террорист байгууллага, 350 алан хядагч дунд хийсэн дүн шинжилгээнээс харж болно. Тэдний судалгаагаар “Ажиглалтад оролцсон террористууд голдуу ганц бие, зарим хэсэг нь коллеж биш юмаа гэхэд их сургуульд суралцсан эрдмийн зэрэгтэй эрчүүд байсан...” гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн байна. Үүнээс үзэхэд алан хядагчид ганц бие байх магадлал өндөр бөгөөд хамгийн гайхалтай нь тэд дээд болон түүнээс дээш боловсрол эзэмшсэн байх хандлагатай байдаг байна. /Жонатан Рэй, 2012, ху. 69/.

1960, 1970-аад оны хүн ам зүйн судалгаагаар жирийн алан хядагчийн дүр төрхийг дундаж амьдралтай, 20 гаруй насны, сайн боловсролтой ганц бие эрэгтэй хэмээн тодорхойлсон байдаг. Жишээлбэл, 1976 онд арван найман хэт даврагч бүлгийн дунд хийсэн судалгаанд үзүүлснээр гишүүдийн дундаж нас 23.2-31.3 хооронд хэлбэлзэж байв. Олонд танигдсан эсхүл хийсэн үйлдэлдээ ял сонссон террористуудын ихэнх нь нийгмийн дунд болон дундаас дээш ангийн хүмүүс байсан бөгөөд ихэнх нь коллежийн боловсролтой байжээ³².

³¹ Rex A.Hudson, “The Sociology and Psychology of Terrorism: Who becomes a Terrorist and why?”, Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C., 1999, p. 48. Available from: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA442836.pdf>

³² Jeff Victoroff, “The Mind of the Terrorist”, California (online), Sage Publications. 2005. p. 7. Available from: http://www.holger-strulik.org/seminar-terror/Victoroff_2005.pdf

Ловелын Их сургуулийн профессор Ж.С.Хандлэр 1990 онд Холбооны мөрдөх товчооны 1960-1970-аад онд АНУ-д идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байсан баруун, зүүн жигүүрийн террористуудтай хийсэн ярилцлагын мэдээллийг хүснэгтээр гаргаж, улс төрийн чиг баримжаа ба нийгэм-эдийн засгийн хүчин зүйлсийн хоорондын хамаарлыг судалсан байна. Тэрээр хэлэхдээ, зүүн жигүүрийн террорист бүлгүүд дунд эмэгтэйчүүд баруун жигүүрийн террористуудтай харьцуулахад хамаагүй их хувийг эзэлдэг (46.2 эсрэг 11.2 хувь), коллеж төгссөн байдал нь ч мөн адил баруун жигүүрийн террористуудаас хамаагүй өндөр (67.6 эсрэг 19.0 хувь), зүүн жигүүрийн террористуудтай харьцуулахад баруун жигүүрийнхэн илүүтэй цэнхэр захтны хөдөлмөр (ХАА, *хөнгөн үйлдвэр, уул уурхай, бүтээн байгуулалт зэрэг биеийн хүч төвтэй ажил мэргэжил*) эрхэлдэг (74.8 эсрэг 24.3 хувь). Түүнчлэн зүүн болоод баруун жигүүрийн алан хядагчид дунд хэдий коллежийн боловсрол эзэмшсэн байлаа ч өрхийн орлогын хэмжээ нь дундаас доогуур байх нийтлэг хандлага ажиглагдаж байв. Вайнберг ба Юбанк (1987) нарын Италийн 451 террорист эмэгтэйг оролцуулан хийсэн судалгаанд мөн л дийлэнх нь багш эсвэл цагаан захтнууд байсан ч 20-иод насныхан давамгайлж байсныг харуулсан байна. /Викторов, 2005, ху. 7/

Гэвч энэхүү нийгэм-эдийн засгийн хүчин зүйлийн хамаарал нь байнгын тогтмол зүйл биш бөгөөд 1980-аад онд Америкийн алан хядагч бүлэглэлүүд харьцангуй нам гүм болж, Европын хувьсгалт Анархист-марксист бүлгүүд устгаж, дэлхий даяар Исламын радикал террористуудын нэр хүнд өсч байсан үед ахин савалгаанд орсон. Тэр үеийн Палестины ердийн алан хядагч нь 17-23 насны, ядуу амьдралтай, өнөр өтгөн гэр бүлээс гаралтай, боловсролын амжилт муутай байжээ. Цаашлаад 1990-ээд оны сүүл, 21-р зууны эхэн үеийн Ойрх Дорнодын террористууд нь их дээд сургуулийн оюутнууд, мэргэжилтнүүд, 40 орчим насны гэрлэсэн эрчүүд, залуу эмэгтэйчүүд зэрэг хүн ам зүйн өргөн хүрээнээс гаралтай болж ирсэн байх жишээтэй.

1.6. *Террорист бие хүний оюун санаа, сэтгэл зүйн онцлог зан төлөв*

Терроризм үйлдэгчдийн зан байдал нь олон янзын хувьсагчид хуваагддаг тул түүнийг төрөлжүүлэх нь ээдрээтэй бөгөөд маргаантай байдаг. Жорж Вашингтоны их сургуулийн Эллиоттын олон улсын харилцааны сургуулийн доктор Жерролд М.Пост 2004 хийсэн судалгаандаа улс төрийн дэд терроризмыг (1) нийгмийн хувьсгалт терроризм, (2) барууны терроризм, (3) үндсэрхэг-салан тусгаарлагч терроризм, (4) шашны хэт даврагч терроризм, (5) нэг асуудалт (жишээ нь: амьтны эрхийн төлөө тэмцэгчид) терроризм гэсэн төрлүүдэд хуваасан ба төрөл тус бүр нь өөрийн гэсэн онцлог нийгэм-сэтгэл зүйн хөгжлөөр холбогддог хэмээн үзсэн.

Энэ дагуу дээр дурдсан терроризмын улс төрийн ангилал ба оюун санааны тодорхой төлөв нь үнэхээр өөр хоорондоо пропорционал бус байдлаар ямарваа нэг холбоос агуулдаг эсэх нь нээлттэй асуулт хэлбэрээр урган гарч байна. Түүнчлэн “Террористын оюун ухаан”-ы талаарх сэтгэлзүйн судалгаанд тулгарч буй өөр нэг сорилт бол террорист бүлгүүд нь ердийн байдлаараа шаталсан зохион байгуулалттай байдаг бөгөөд тухайн шатлалаасаа хамаараад тус бүр өөр өөрийн гэсэн үүрэг оролцооны хуваарийн дагуу үйл ажиллагаагаа зохион байгуулдаг явдал юм. Ийм олон талт бүхий матриц дээрх орон тоо бүр өөр хоорондоо ялгаатай нөхцөлд бүрэлдсэн, сэтгэл зүйн хүчин зүйлээсээ хамаарч өөрийн оролцоог өргөдөг өөр өөр бие хүмүүсийг татдаг. Жишээлбэл, зарим удирдагчид өөрсдийгөө идеалист эсвэл альтруист гэж төсөөлдөг, зарим нь Мессиагийн төөрөгдөл, бусад нь үндэстэн ястны болон шашны дайсангал, бусад нь бизнес эрхлэх хүсэл тэмүүлэлээр хөтлөгдөн террорист үйл ажиллагаанд нэгддэг гэж хэлж болно.

Бусад төрлөөсөө ялгаатай нь энэ хандлагын илэрхийлэхээр зорьж буй санаа нь хэвийн бус сэтгэц эмгэг судлалын зан үйл ба терроризмын цаашдын хандлага хоёрын хооронд учир шалтгааны холбоо байгаа гэдэгт итгэх итгэл юм. Өөрөөр хэлбэл, хувь хүний тодорхой онцлог зан чанарууд эсвэл амьдралын эмзэг туршлага зэрэг нь аливаа этгээдийн терроризмд чиглэсэн хандлагатай байгааг илтгэнэ гэж үздэг. Хэд хэдэн сэтгэл судлаачид хүчирхийллийн зан үйлийн хэв маягийг гэмт

этгээдийн өнгөрсөн үеийн сэтгэцийн гэмтэл, бэлгийн хомстол эсхүл дарангуйлах уур амьсгалтай холбон авч үзсэн байдаг. Тухайлбал, Германы философич, сэтгэл судлаач Теодр В.Адорногийн сайн дурын Холокостын оролцогчидтой хийсэн эмнэлзүйн ярилцлага, психометрийн туршилтыг ашиглан өрөөсгөл болон тоталитар удирдамжийн нөлөөнд өртөмтгий **“авторитар зан чанар”** байдаг гэж дүгнэсэн. Түүний энэхүү онолыг Английн сэтгэл судлаач Лестер тэргүүтэй эрдэмтэд өлгөн авч, дотоод гэм буруугаа гадагш цацах, уур хилэнгээ бусдад халдаах, уламжлалт үзэлд захирагдах, хатуужил, зоригтой байх хүсэл эрмэлзэл, өрөвдөх сэтгэлгүй байх гэх мэт хандлагыг Исламын террористуудад хамаатуулах замаар терроризм судлалын салбарт татан оруулсан байдаг.

Дээрхтэй ижил төстэй судалгааг Европын алан хядагчдын сэтгэл зүйн дүр төрхийг тодорхойлох хүрээнд хийгдсэн байдаг. Италийн шүүхийн сэтгэц эмгэг судлаач, криминологич Франко Ферракути болон Францеско Бруно нар Италийн баруун жигүүрийн терроризмд дүн шинжилгээ хийхдээ тэдэн дунд эмгэг судлалын хямрал, үзэл суртлын хоосон байдал, бодит байдалтай сэтгэл зүйн холбоогүй байдлаар тодорхойлогддог **“авторитар хэт даврагч зан чанар”** байгааг тодотгосон байдаг.³³

Терроризм болоод галзуурал хоорондын хамаарлын талаарх Франко Ферракутийн боловсруулсан дүгнэлт нь нийгмийг үзэн ядах сэтгэцийн эмгэгтэй этгээд (ASPD) болон терроризм хоорондын харилцаанд мөн адил хамаатай байж болно. Гэвч бид түүний онолыг ердийн логикоор бодит байдалтай холбож үзвэл, хэдийгээр нийгмийг үзэн ядах сэтгэцийн эмгэгтэй этгээд (ASPD) террористуудын дунд байж болох ч террористууд нь өөрийн улс төрийн сэдэлтэй хүчирхийллийн үндсэн дээр нийгмийг үзэн ядах сэтгэцийн эмгэгтэй (ASPD) болохгүй юм. Иймээс террорист бие хүнийг зан төрхийг сэтгэл судлал болоод сэтгэц эмгэг судлалын чиглэлд тодорхойлох ажил нь нийтээрээ эмпирик болоод прагматик түвшинд тогтмол судлагдах, нотлогдох боломжгүйгээсээ болж шүүмжлэлд өртдөг.

Дүгнэлт

Цуврал алуурчид, пироманиакууд (*импульсийн хяналтын эмгэгийн нэг төрөл бөгөөд гал гаргаж тайвшрах хэлбэрээр илэрдэг*), хүчингийн хэрэг үйлдэгчдээс ялгаатай нь террорист сэтгэлгээ нь тэдний оновчтой шийдвэр гаргалтыг дагаж хүчирхийллийг стратегийн болон харилцан ойлголцлын чухал хэрэгсэл болгон ашиглахад тустай улс төрийн философийг баримталдаг гэдэг нь өдгөө нийтээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн үнэн юм. Террористуудын сэдэл нь угаасаа нийгэм-улс төрийн шинжтэй бөгөөд хувь хүний сэтгэл зүй гэхээсээ илүү бүлгийн философитой холбоотой байдаг. Энэ үүднээсээ терроризм нь хэдийгээр зориудаар олны анхааралд өртөх гэсэн улс төрийн тэмцлийн илрэл боловч түүний үйл ажиллагааны зүй зохистой байдлыг зорилгоос нь тусад нь авч үзэх ёсгүй юм.

Террорист зан үйл нь үргэлж төрөлхийн хүчин зүйл, биологийн хүчин зүйл, хөгжлийн эрт үеийн хүчин зүйл, танин мэдэхүйн хүчин зүйл, хувь хүний темперамент, хүрээлэн буй орчны нөлөөлөл, бүлгийн динамикийн хослол зэрэг хэд хэдэн хүчин зүйлийн нөлөөн дор тодорхойлогддог. Эдгээр хүчин зүйлс тус бүр нь тухайн үйл явдалд нөлөөлж буй түвшингээрээ алан хядагчид, бие даасан бүлэг, бүлэглэлүүдийн төрөл хооронд харилцан адилгүй байж магадгүй юм. Эдгээр нөлөөллийн аль нэг нь бусдаас давамгайлдаг хэмээн үзэж буй онолууд нь хараахан бүрэн боловсрогдоогүй бөгөөд, учир нь эдгээр хувь хүний зан төлөв, сонголтыг нөхцөлдүүлэгч хүчин зүйлсийн нэг юм уу хоёроос илүүг системтэйгээр судалсан, эсхүл аль нэг хүчин зүйлийг нь эмпирик байдлаар судлахдаа давхар бусдынх нь үзүүлэх нөлөөг мөн адил хянаж гаргасан судалгаа хараахан байхгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, судлаачид анхлан Исламын, Араб эсхүл Ойрх Дорнодоос гаралтай этгээдүүдийг терроризмын уршиг тарих өндөр эрсдэлтэй хэмээн үзэж байсан ч зөвхөн АНУ-ын түүхэнд гэхэд хамгийн

³³ Jonathan Rae, “Will it Ever be Possible to Profile the Terrorist?”, Scotland, 2012. p. 69. Available from: <https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/3986/380-947-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

их үхлийн аюул дагуулсан террористийн хоёрт орох Тимоти Маквей нь Америкийн цагаан арьст иргэн байсан байдаг.

Үүний нэгэн адилаар террорист болох эрсдэлтэй хүмүүс нь ямарваа нэгэн хувь хүнээс хамааралтай сэтгэл зүйн болоод зан үйлийн гаралтай хүчин зүйлийн нөлөөнд автдаггүй, тийм хүчин зүйл байх боломжгүй хэмээн няцааж буй судалгаанууд олон хэдий ч мөн л бодитоор туршигдсан нотолгоогүйгээс уналтад ордог. Учир нь терроризм өөрийн төрөлх мөн чанараараа тогтмол ойлголт биш бөгөөд тухайн нийгэм, цаг үеийн шинжтэй олон гадаад болоод дотоод хүчин зүйлүүдээс шалтгаалан тогтмол өөрчлөгдөж байдаг. Энэ нь эргээд шинжлэх ухааны салбарын судалгааг тасралтгүй үргэлжлүүлэх, тогтмол мэдээллийн бааз үүсгэхэд хүндрэл болдог. Тухайлбал, зарим террорист халдлага нь нийгэмд болж өрнөж буй цаг үеийн шинжтэй үзэгдэлд тулгуурлан бий болсон тохиолдолд түүний талаар хангалттай дата бааз үүсгэх боломж хязгаарлагдмал байдаг.

Зөвхөн амиа хорлогчдын жишээг харахад, энэ төрлийн террорист ажиллагааг гардан явуулж буй этгээдийг тодорхойлоход эмпирик судалгаа байхгүйгээс хамгийн их хүндрэл учирдаг бөгөөд иймээс ч энэ төрлийн судалгаа голлон сэтгэл судлал, социологи зэрэг бусад салбар онолуудаас иш татан хэрэглэсэн байдаг ба эргээд үр дүнг нь практик ажил болгох боломжгүй байдал үүсдэг байна.